

УДК 342.11.2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ГРАЛЬНОМУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ACTUAL PROBLEMS OF COUNTERACTION GAMBLING BUSINESS IN UKRAINE

Кучерявий І.І.,
*викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
та міжнародного кримінального права
факультету європейського права та правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

У статті досліджуються проблемні питання протидії гральному бізнесу в Україні, необхідність чіткого відмежування спортивних ігор від азартних. Розглядаються питання виокремлення букмекерської діяльності з обсягу грального бізнесу.

Ключові слова: гральний бізнес, азартні ігри, спортивний покер, букмекерська контора, миттєва лотерея.

В статье исследуются проблемные вопросы противодействия игорному бизнесу в Украине, необходимость четкого отграничения спортивных игр от азартных. Рассматриваются вопросы выделения букмекерской деятельности из объема игорного бизнеса.

Ключевые слова: игорный бизнес, азартные игры, спортивный покер, букмекерская контора, мгновенная лотерея.

The article investigate issues of counteraction gambling. Need for delineation sports and gambling. Considered the allocation of sports betting with the volume of gambling.

Key words: Gambling, games of chance, sport poker, bookmakers, instant lottery.

Постановка проблеми. В Україні з початку переходу до ринкової економіки гостро стоїть проблема протидії тіншовому бізнесу, що завдає шкоду інтересам громадян та заважає реалізовувати фіскальні функції державним органам. Одним із найнебезпечніших злочинів у цій сфері, який завдає серйозної шкоди здоров'ю людей та економічній безпеці держави, є зайняття гральним бізнесом.

Наразі дане питання набуває актуальності як ніколи. Економічна криза в державі є фоновим фактором що, свого роду, штовхає непрацевлаштованих та малозабезпечених осіб до участі в підпільних азартних іграх. В Україні, як і в багатьох країнах світу, розвивається негативне явище – гемблінг, патологічна пристрасть до азартних ігор. З 1977 року цю хворобу включено Всесвітньою організацією

охорони здоров'я до Міжнародного класифікатора хвороб. Міністерство охорони здоров'я України не вважає це явище захворюванням, а відносить його до групи поведінкових розладів.

Автор досліджує проблемні аспекти відмежування діяльності, що має за мету організацію азартних ігор та діяльності щодо організації спортивних чи інтелектуальних розваг. Одним із основних завдань є виокремлення питання законодавчого врегулювання окремих аспектів та доцільності заборони тих чи інших видів господарської діяльності, а також розгляд альтернативних шляхів запобігання розвитку грального бізнесу в Україні.

Статистика правоохоронних органів стверджує, що заняття гральним бізнесом не носить системного характеру і, в основному, «однорукі бандити» розташовуються в незначних пересувних вагончиках, на поромках та в підвалах житлових будинків. Насправді гральний бізнес продовжує існувати в Україні під виглядом клубів спортивного покеру, миттєвих державних лотерей та інтернет-клубів, які замасковано можуть надати своєрідні послуги прихильникам азартних ігор.

Злочини у сфері грального бізнесу є відносно новими, оскільки стаття 203-2, що передбачає відповідальність за зайняття гральним бізнесом, набрала чинності лише в січні 2011 року. Варто нагадати, що спочатку заняття гральним бізнесом кваліфікувалось за статтею 203 Кримінального кодексу України «Зайняття забороненими видами господарської діяльності». І лише після внесення відповідних змін до КК України було виділено статтю 203-2 «Зайняття гральним бізнесом». Фактично з того моменту законний гральний бізнес перестав існувати [1, с. 41].

Законом України «Про заборону грального бізнесу в Україні» заборонена діяльність, пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах, в електронному (віртуальному) казино [2, с. 536]. Цей Закон запроваджує обмеження щодо здійснення грального бізнесу в Україні, виходячи з конституційних принципів пріоритету прав і свобод людини і громадянина, захисту моральності та здоров'я населення, заборони використання власності на шкоду людині і суспільству.

Окремі аспекти досліджуваного питання були предметом досліджень ряду вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: В.В. Топчія, П.Л. Фріса, В.В. Коваленка, Г.М. Дзюби, З.М. Топорецької, А.П. Гірника, Є.В. Айдемського, Г.М. Чернишова, О.М. Джужи, Р.А. Севастьянова, Н.Н. Лапуїної, О.М. Литвинова, О.О. Смирної, Ю.А. Єжова, С.Л. Панова, В.Д. Леготкіна, В.М. Беркета, Ю.А. Темного, Є.І. Спектора, Д.Г. Черника, О.Н. Ярмиша та ін. Автор ставить собі за мету окреслити основні проблеми протидії гральному бізнесу, пов'язані з приховуванням та маскуванням азартних ігор під різного роду законні розважальні заходи.

Виклад основного матеріалу. Активно зловживання здійснюються в сфері надання послуг в клубах спортивного покеру. Наказом державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 15 червня 2009 № 2021 спортивний покер був віднесений до видів спорту.

Питання щодо азартного характеру спортивного покеру в Україні виникли після прийняття Міністерством юстиції України наказу «Про скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акту» від 9 грудня 2009 року № 2403/5. У зв'язку з цим, по суті, покер перестав бути спортивним і почав відноситися до азартних ігор.

Колегія уددів Вищого адміністративного суду України в рішенні вказала що «за умовами гри «Спортивний покер» визначено, що це інтелектуальна гра в карти, в якій гравці змагаються між собою за встановленими правилами, в умінні, майстерності прораховувати різні ймовірності і шанси збору виграшних комбінацій, оцінювати тактику та стратегію гри противника. Спортивний покер не передбачає плату гравцем грошей як обов'язкову умову участі у грі, а також отримання виграшу чи призу в будь-якому вигляді [3, с. 18]. Протизаконним є утримання клубів спортивного покеру, в яких гравці грають за готівку (кеш), навіть без участі клубного круп'є.

Колегія суддів Вищого адміністративного суду України, ретельно проаналізувавши норми тлумачення визначення «азартна гра», прийшла до висновку, що спортивний покер за умовами гри не підпадає під визначення терміну «азартна гра» і не є грою по суті, як визначено в Законі України «Про заборону грального бізнесу в Україні». Тому наказ, виданий у відповідності до положень норм закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні», яким були введені обмеження на здійснення грального бізнесу в Україні, не повинен торкнутися спортивного покеру. Тим більше, сам термін «бізнес» означає справу, спрямовану на отримання прибутку, тобто стосується тільки осіб, які отримують прибуток від організації азартних ігор. В даному випадку мова йде про громадські організації, в діяльності яких ніякого прибутку не передбачено.

З якого моменту покер перестає бути спортивним? Якщо особа, прийшовши до покер-клубу, повинна купити відповідну кількість ігрових фішок чи здійснити оплату для вступу в гру, в результаті якої має шанс виграти встановлену суму, така гра носить відверто азартний характер. Зовсім іншим питанням є віднесення до грального бізнесу покер-клубів, в яких лише здаються в оренду покер-столи. По суті, гравці оплачують послуги круп'є та вносять плату за користування протягом певного часу самим столом. На думку автора, не слід відносити таку діяльність до грального бізнесу у випадку, якщо гравцям при наданні в оренду столу надається рівна кількість фішок (Стек), якими вони розпоряджаються на час гри. Момент законності у такому випадку закінчується, коли гравець, який програв всі фішки, для продовження участі у грі робить докупку. Не виникає питання щодо кваліфікації дій власників такого закладу.

Актуальним є питання законності миттєвих державних лотерей – нового виду розважальних автоматів, що мало чим відрізняються від класичних гральних автоматів. Принцип роботи апаратів державних лотерей майже такий, як і у звичайних. Різниця полягає в порядку внесення грошей гравцем. Тут він вносить гроші на депозитний баланс в касі. Отримавши чек з відповідним штрих-кодом, особа вставляє його в автомат і розпочинає гру. Якщо однакові зображення на екрані сходяться у лінію, апарат видає квиток із повідомленням про виграш, який у касі можна обміняти на готівку. Якщо ж зображення не зійдуться, випаде квиток з написом «Без виграшу». Немає обмежень на суми витрачених коштів. Лотерейний автомат, як і ігровий, безпосередньо приймає ставку від 100 і до 900 грн. Кількість ставок необмежена [4, с. 84]. Цікавою є система заохочення гравців. Якщо особа програла суму від 2 тис. грн., її гарантовано відвезуть додому на таксі. Для VIP-клієнтів щедрість закладу у рамках індивідуальних особливостей. Коли гравець володіє майном, з'явиться нотаріус готовий посвідчити будь-який договір на будь-яку суму. Всі ці операції здійснюються під назвою «Державна лотерея», що одразу відводить очі правоохоронцям. Фінансовий донор глобальної корупції – гральний бізнес отримав статус недоторканності.

Деякі питання виникають при визначенні законності лотерей з використанням лото-тронів. По суті, це перероблений під вимоги чинного законодавства вид гральної рулетки. Зазвичай до лото-тронів завантажуються кульки двох кольорів та кулька «зеро». Відповідно, гравці, зробивши попередню ставку на відповідні кульки, очікують результату. Саме у випадку коли результат гри не залежить від дій гравця закон таку діяльність називає азартними іграми.

Дискусійним є питання віднесення діяльності букмекерських контор до грального бізнесу. Згідно з п. 1 ст. 1 Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні» діяльність пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у букмекерських конторах є заняттям гральним бізнесом. Постає питання щодо азартного характеру ставок в таких закладах.

Для з'ясування відповідності букмекерського бізнесу нормам чинного законодавства необхідно зрозуміти саму суть такої діяльності. Виходячи із самого змісту, діяльність букмекерських контор належить до інтелектуальних видів грального бізнесу і не є азартною грою. Особа грає проти букмекера і має володіти певним обсягом інформації у сфері спорту. Це гра двох інтелектів. Зі свого боку, букмекерська контора залучає до роботи фахівців з математичних розрахунків, знавців багатьох видів спорту. При цьому нівелюється саме відчуття азарту, оскільки між фактом ставки і отриманим результатом проходить певний часовий інтервал. З тим, що букмекерську діяльність жодним чином не можна ставити в один ряд з казино чи гральними автоматами, згоден і автор ухваленого закону, народний депутат Валерій

Писаренко. За його словами, цей вид діяльності потрапив до законодавчого акту випадково [5, с. 61].

Слід зазначити, що сьогодні більшість експертів та громадськість висловлюються за відновлення у сфері правового регулювання букмекерської діяльності в Україні, яка безпосередньо пов'язана з культурою проведення спортивних подій, оскільки таке чітко визначене на законодавчому рівні правове врегулювання дозволить запобігти негативним проявам та наслідкам тіншового букмекерства і тоталізаторів.

Крім того, букмекерська діяльність, як ефективний засіб наповнення Державного бюджету України, у сучасних реаліях має бути належним чином врегульована, а не підпадати під законодавчу заборону, оскільки містить в собі низку фінансово-економічних та іміджевих ризиків для держави в цілому. Тому очевидно, що заборона букмекерства в Україні завдає негативних наслідків для іміджу держави в світі, породжує не лише підпільний бізнес в цій сфері, але й механізми маніпуляції спортивними результатами [6, с. 18].

Ринок азартних ігор сьогодні справді становить небезпеку для українського суспільства. Ідея територіального обмеження азартного ринку, тобто створення гральних зон, безумовно, має право на існування і з успіхом упроваджена в цілому ряді держав, у тому числі в Європі. Водночас не можна відразу, керуючись політичною доцільністю, скасовувати ліцензії ігровиків. Це незаконно, і підставляє державу, даючи підстави для позовів проти неї. Крім того, такий крок може спричинити перехід грального бізнесу в повному обсязі в тінь. Так, в Ізраїлі, де гральний бізнес під заборону, щорічний оборот нелегальних гральних домів перевищує 4 млрд. дол. З урахуванням світової практики гідною альтернативою забороні є система, за якої держава задовольняє мінімальні потреби населення в грі, максимально контролюючи азартну індустрію і спрямовуючи доходи від неї на соціальні потреби.

Як **висновок** слід зазначити, що від фрагментарних кроків у сфері протидії гральному бізнесу треба переходити до системи чітких дій. У зв'язку із цим необхідним є вирішення ряду першочергових завдань. По-перше, необхідно здійснити якісне доопрацювання і зміцнення нормативно-правової бази в цій сфері. На законодавчому рівні повинні бути чітко визначені компетенція і відповідальність кожної структури, що входить у систему протидії гральному бізнесу. По-друге, слід приділити підвищену увагу особливому напрямку – профілактичній роботі в групах підвищеного ризику, зокрема серед школярів та пенсіонерів.

У зв'язку з цим необхідним є деяке переформатування законодавчих актів щодо боротьби з зайняттям гральним бізнесом, зокрема виділення з поняття «азартні ігри» діяльності букмекерських контор; включення до чергових заходів щодо протидії гральному бізнесу залучення громадських об'єднань для спільного вжиття заходів щодо виявлення осередків організації підпільних ігрових клубів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Топорецька З.М. Проблеми формування методики розслідування злочинів у сфері грального бізнесу / Топорецька З. М. //Адвокат. – 2011 – № 3. – С. 40–42.
2. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 15 травня 2012 р. № 1334-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 38. – Ст. 536.
3. Айдемський Є.В. Кримінальний контроль організованої злочинності за діяльністю гральних закладів / Айдемський Є.В. // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 15–22.
4. Дюба Г. Шляхи оптимізації правового регулювання сфери грального бізнесу в Україні / Дюба Г. // Юридична Україна. – 2010. – № 6. – С. 82–87.
5. Топчій В.В. Протидія злочинам, пов'язаним із незаконним заняттям гральним бізнесом: проблеми теорії і практики / Топчій В.В. // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 6. – С. 57–67.
6. Чернишов Г.М. Аналітичний огляд наукових статей з проблем протидії економічній злочинності / Чернишов Г. М. // Вісник Одеського центру з вивчення організованої злочинності і корупції. – 2013. – № 6. – С. 15–19.